

A background image showing a complex network of interconnected nodes and lines, representing a network structure. The nodes are dark spheres, and the lines are thin, dark lines connecting them. The overall color scheme is dark blue and black.

Hogescholen: een onmisbare innovatiepartner

Een netwerkanalyse van de ontwikkeling van het
praktijkgericht onderzoek

April 2026

Vereniging Hogescholen

Onderzoek Birch naar ontwikkeling praktijknetwerk hogescholen

Het onderzoek van hogescholen heeft een enorme sprong voorwaarts gemaakt. Elk jaar stappen meer bedrijven en publieke organisaties in als partners van hogescholen in praktijkgericht onderzoek. Hogescholen zijn inmiddels een onmisbare schakel tussen kennis en innovatie door onderwijs, onderzoek en de beroepspraktijk met elkaar te verbinden. Daarmee laten hogescholen zien dat het omzetten van wetenschappelijke kennis in maatschappelijke waarde niet alleen via startups loopt. Maar deze positie staat onder druk. De groei en het bereik van praktijkgericht onderzoek loopt achter bij de financiering ervoor. Dit is wat een analyse van Birch naar de ontwikkeling van het onderzoeksnetwerk van hogescholen in de afgelopen tien jaar laat zien. De belangrijkste conclusies uit hun rapport *“De rol van hogescholen in de Nederlandse kenniseconomie. Netwerken van Nederlandse hogescholen in beeld gebracht”* heeft de Vereniging Hogescholen samengevat in dit document.

Aanleiding onderzoek

Hogescholen zijn relatief nieuwe spelers in het Nederlandse kennis- en innovatiestelsel. Het zijn van oudsher instellingen voor beroepsonderwijs. Maar daarnaast investeren ze sinds de jaren 2000 stevig in het praktijkgericht onderzoek en leveren ze steeds meer kennisproducten op, met én voor de beroepspraktijk. Om inzicht te krijgen in wat die investeringen hebben betekend voor de positie van het praktijkgericht onderzoek in het Nederlandse kennisstelsel, heeft de Vereniging Hogescholen Birch gevraagd een netwerkanalyse uit te voeren van de ontwikkeling van het praktijkgericht onderzoek.

Hiertoe is voor het eerst het netwerk van actoren betrokken bij (bijna) alle Nederlands en Europees gesubsidieerde onderzoeksprojecten uit de periode 2015-2024 in kaart gebracht. Omdat alleen openbare databronnen zijn bekeken, ontbreekt kennis over onderzoeksprojecten die hogescholen met de beroepspraktijk uitvoeren zonder subsidie. Ook is er geen analyse gemaakt van alle (stage)bedrijven waar hogescholen mee samenwerken in hun onderwijs. Ondanks dat de werkelijke impact van hogescholen waarschijnlijk dus verder reikt, schetst het onderzoek een duidelijk beeld van de manier waarop hogescholen zich het afgelopen decennium hebben ontwikkeld binnen het Nederlandse kennisstelsel.

Conclusies Birch

1. Een explosief gegroeid praktijknetwerk – financiering blijft achter

Allereerst laat de analyse van Birch zien dat het netwerk aan onderzoekspartners van hogescholen in de afgelopen tien jaar explosief is gegroeid. Waar in 2015 ruim 500 nieuwe partijen als partners van hogescholen instapten in praktijkgericht onderzoek, waren dat er in 2024 ruim 5.000. Ook groeide het aantal partners per hogeschool in die periode van gemiddeld 150 tot 1500. Het netwerk van hogescholen is in 2024 dus ruim tien maal groter dan het was in 2015.¹ Birch berekende dat hogescholen op basis van alleen gesubsidieerde projecten in deze periode een netwerk van 50.000 unieke partners hebben opgebouwd.

¹ Het gemiddelde aantal praktijkpartners van hogescholen groeide van krap 150 in 2015 uit tot ruim 1500.

Maar hogescholen financieren ook onderzoeksprojecten met de beroepspraktijk geheel vanuit uit de eerste geldstroom, waardoor dit aantal in feite hoger ligt. Een zeer voorzichtige extrapolatie (op basis van beschikbare middelen uit de 1^e geldstroom voor niet-gesubsidieerd onderzoek) telt op tot 64.000 partners.² Deze groei is mede mogelijk gemaakt doordat het totale budget voor praktijkgericht onderzoek in dezelfde periode ook groeide, van 184 naar 511 miljoen euro per jaar.³ Ook de inzet vanuit de praktijkpartners heeft bijgedragen aan de groei. Hun bijdrage, zeker in het geval van het mkb, is echter altijd beperkt en in-kind (het mkb beschikt veelal niet over een budget om financieel bij te dragen aan onderzoeksprojecten).

De groei heeft ook een keerzijde: investeringen in praktijkgericht onderzoek zijn achterbleven bij de vraag ernaar vanuit bedrijven, maatschappelijke en publieke instellingen. Het budget voor praktijkgericht onderzoek verdriedubbelde, het netwerk groeide met een factor tien.

2. Hogescholen R&D partner van het mkb

De analyse van Birch laat zien dat ca. 90 procent van alle partijen waar hogescholen onderzoek mee uitvoeren uit de beroepspraktijk komen (waar universiteiten juist vaker met andere kennisinstellingen samenwerken; zie figuur 1). Opmerkelijk daarbij is dat ca. 73 procent van de partners waar hogescholen samen onderzoek mee doen bedrijven zijn. Hiervan is 99 procent mkb.⁴ Van de 64.000 partners werken hogescholen dus samen met 46.000 mkb'ers aan door deze bedrijven gewenste innovaties.⁵

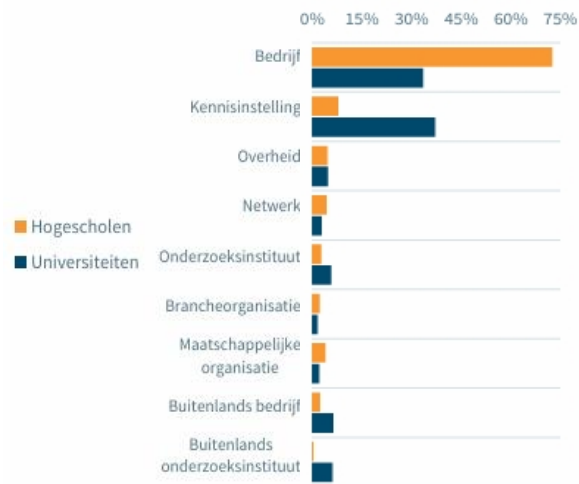

Fig 1. Type organisaties in het netwerk (Birch)

Daarmee bedienen hogescholen een aanzienlijk deel van het Nederlandse 'innovatieve' mkb. Zzp'ers niet meegerekend, zijn er ca. 300.000 mkb bedrijven in Nederland⁶, waarvan er ca. 114.000 gerekend kunnen worden tot het innovatieve mkb: bedrijven die hun product, dienst of proces (willen) vernieuwen.⁷ Het zijn precies deze mkb bedrijven die bij hogescholen aankloppen met hun vraag naar toepasbare innovaties.

2 Birch stelt vast dat gesubsidieerd onderzoek 50.000 unieke partners heeft opgeleverd. Hiervoor hebben hogescholen (referentiejaar 2024; Rathenau, Monitor Praktijkgericht Onderzoek 2024) 364 miljoen euro betaald: 182 miljoen subsidie, waar 182 miljoen cofinanciering bij is opgeteld, uitgaande van de in SIA regelingen maximaal gevraagde 50% cofinanciering, die vervolgens geheel is betaald door hogescholen uit de 1^e geldstroom van 288 miljoen (in feite leveren partners vaak ook de nodige, in-kind cofinanciering). Hierdoor bleef er nog 106 miljoen euro over voor niet gesubsidieerde projecten die optellen tot $(106.000/364.780) \times 50000 = 14.529$ extra netwerkrelaties en dus tot ruim 64.000 in totaal.

3 Rathenau Instituut, Monitor Praktijkgericht Onderzoek 2024.

4 Van alle bedrijven in Nederland is meer dan 99 procent mkb, CBS, www.staatvanhetmkb.nl.

5 Dit aantal mkb bedrijven bevat naar verwachting geen zzp'ers. De subsidieprogramma's voor onderzoek sluiten deelname van zzp'ers in de regel uit.

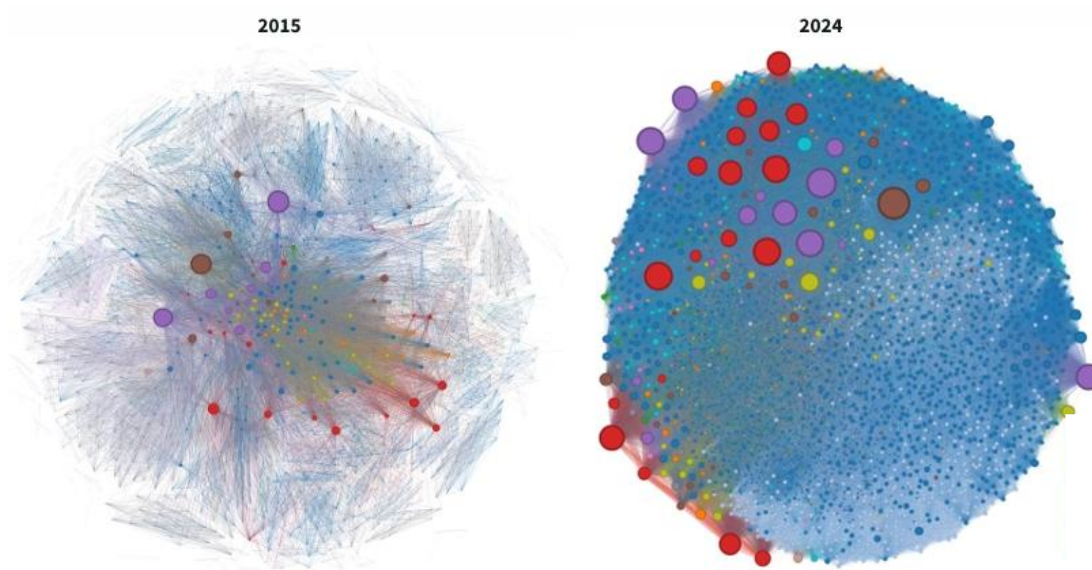
6 In totaal zijn er 1.650.000 mkb bedrijven, maar daarvan zijn 1.350.000 zzp'ers.

7 Ca. 38 procent van de 300.000 mkb bedrijven (aantal mkb exclusief zzp'ers) in Nederland innoveert in meer of mindere mate (jaarbericht staat van het mkb 2022). Bijna de helft van die 300.000 mkb bedrijven betreft horeca en detailhandel, die veelal minder innovatie nastreven.

3. Hogescholen centrale spelers in regionale ecosystemen

Niet alleen aantallen partners zeggen wat over de impact die praktijkgericht onderzoek maakt. Het is belangrijk om ook te kijken naar de kwaliteit van relaties. Zo zorgen relaties met bedrijven of publieke instellingen die ook weer met veel andere partijen in onderzoeksprojecten werken ervoor dat kennisproducten sneller en breder binnen sectoren wordt verspreid. Hoe meer invloedrijke relaties een partij heeft, hoe centraler diens positie in het Nederlandse kennis & innovatie-netwerk.

Het onderzoek van Birch laat zien dat het praktijknetwerk van hogescholen in de afgelopen tien jaar niet alleen explosief in kwantiteit is gegroeid, maar ook in kwaliteit. Hogescholen zijn uitgegroeid tot de één van de meest verbonden spelers in het Nederlandse kennisstelsel en vervullen hierbij een duidelijke regionale spilfunctie tussen bedrijven, overheden en maatschappelijke organisaties. Zo blijken hogescholen in vergelijking met andere kennispartijen vooral actief in subsidieprogramma's met een regionaal karakter. Daarnaast zijn ze in de periode 2015-2024 uitgegroeid van relatief marginale, tot centrale spelers in het Nederlandse kennis- en innovatienetwerk. De centrale positie van hogescholen in het Nederlandse kennis- en innovatienetwerk doet inmiddels zelfs niet meer onder voor die van universiteiten. Birch komt tot deze conclusies door een rangschikking van alle actoren betrokken bij de geanalyseerde subsidieprojecten in de periode 2015-2024 op basis van hun centraliteitsmaat.⁸ De onderstaande netwerkkaarten laten dit ook zien (hbo = rood; wo = paars).⁹

4. In het Europese netwerk blijven hogescholen achter

In Europees verband is de positie van hogescholen duidelijk minder sterk. Met name in Horizon-projecten is het verschil met universiteiten groot: universiteiten namen in de periode 2015–2024 ongeveer vijftig keer vaker deel dan hogescholen (wel zijn veel Horizon programma's, vooral uit de pijler 'Excellent Science' niet toegankelijk voor hogescholen). Hogescholen zijn internationaal vooral zichtbaar via Interreg en Erasmus+, maar bouwen minder

⁸ Het betreft een rangschikking van de eigenvector centraliteitsmaten van alle partijen die hebben deelgenomen aan gesubsidieerde onderzoeksprojecten in de periode 2015-2024.

⁹ Zie pagina 31 van het Birch rapport, "De rol van hogescholen in de Nederlandse kenniseconomie. Netwerken van Nederlandse hogescholen in beeld gebracht" voor de complete legenda en uitleg bij deze netwerkkaart.

structureel aan grootschalige Europese onderzoeksnetwerken. Dat betekent dat Europese onderzoeks- en valorisatiemiddelen relatief beperkt worden benut door het hbo en dat de internationale inbedding van praktijkgericht onderzoek achterblijft bij de nationale positie.

Nader onderzoek nodig

De analyse van Birch toont aan dat hogescholen zich inmiddels hebben ontwikkeld tot onmisbare partijen in het Nederlandse kennisstelsel. Daarnaast nodigt het uit tot nader onderzoek. Het is de eerste keer dat een dergelijke analyse van alle gesubsidieerde onderzoeksprojecten is uitgevoerd, in een beperkt tijdsbestek. De data sets bevatten nog veel meer inzichten die uitnodigen tot nadere analyse, bijvoorbeeld over de regionale spilfunctie van hogescholen en de mate waarin bedrijven voor hun innovatievragen vooraleerst op hogescholen afstappen. De Vereniging Hogescholen streeft ernaar om meer kennis uit deze data sets te ontsluiten.